

DE WERELDHANDEL IN BOTER EN KAAS EN DE MARGARINE.

I.

Het groote belang van den internationalen handel in zuivel-producten voor onze volkswelvaart behoeft niet te worden betoogd. Het is eene der gewichtigste zaken voor onze landbouwnijverheid, die sedert lange jaren op dit gebied eene eereplaats innam. Ook thans is dit nog het geval, maar toch zijn in de laatste jaren de omstandigheden zeer gewijzigd en haar minder gunstig geworden. Verschillende oorzaken werkten hiertoe samen. De margarine-nijverheid heeft er zeker toe bijgedragen. In vele gevallen wordt de natuurboter verdrongen door dit goedkooper surrogaat, dat slechts voor een deel uit echte boter bestaat. ¹⁾ Maar toch heeft de margarine hier niet alleen schuld, ook andere omstandigheden deden hun invloed gelden. Vooreerst en voornamelijk de langdurige daling der graanprijzen, die maakte dat men zich ook in andere landen algemeen met ijver ging toeleggen op de meer loonnende veeteelt, nu de graanproductie allengs geene rekening meer gaf. Bovendien geniet in vele landen de zuivelnijverheid bescherming, zoodat overal fabrieken oprezen, zelfs in streken waar vroeger aan dit bedrijf niet werd gedacht.

In hare met zorg bewerkte Memorie van Toelichting tot het margarineontwerp van 20 Juli 1894 ²⁾ geteekend door den Minister Viger, betoogde de Frausche Regeering dan ook dat de achteruitgang der boterprijzen niet in de eerste plaats aan de

¹⁾ Van 1892—94 bedroeg de uitvoer van natuurboter uit ons land gemiddeld per jaar 12 millioen, van margarine gemiddeld 46 millioen gulden: Jaarcijfers blz. 132.

²⁾ Chambre des Députés. 6me législ. Sess. 1894 n° 866.
Econ. 1896.

margarine was te wijten. ¹⁾ De uitvoer daarvan uit Frankrijk bedroeg in 1887 8.151.568 kilogr.; in 1893 7.456.647 kilogr. Maar het aantal koeien in Frankrijk neemt in den laatsten tijd elke 10 jaren met ongeveer 200.000 toe en werd in 1894 gerekend op ongeveer 6.7000.000. De melkproductie van Frankrijk bedroeg in 1882 68 millioen H. L.; in 1894 80 millioen HL. Het aantal koeien in eenige andere landen wordt mede in dat staatstuk opgegeven:

Engeland. . . 1876—80 gem. 3.724.000; 1893 — 4.120.000

Denemarken . . 1871 . . . 807.000; 1893 — 1.696.190

Duitschland 1873 8.961.221; 1883 9.086.906; 1892 9.964.164

In sommige landen, bijv. in Duitschland, hield de vermeerdering naar verhouding gelijken tred met die der bevolking. Maar in andere als Frankrijk en Denemarken ging zij veel sneller. Vooral was de toename sterk in sommige vreemde werelddelen als: Vereenigde Staten 1870 9 000.000; 1893 16.500.000

Australië 1886 8.230.000; 1891 11.872.000

In de latere jaren is deze vermeerdering nog grooter.

Daarbij komt de verbetering der machinale productie door invoering der Centrifuge en andere werktuigen, waarmede vooral aan de overzijde van den Oceaan groote vorderingen worden gemaakt. De oostelijke Staten der Unie werden door de ontzachtelijke graanproductie in het Westen gedwongen zich voornamelijk aan veeteelt en zuivelbereiding te wijden. In Canada ging het evenzoo. In beide landen rezen grootsche zuivelinrichtingen op. Talrijke en groote fabrieken verzezen ook in Australië, waar bovendien het bedrijf door uitvoer-premiën krachtig werd aangemoedigd. Het nam dan ook zeer in omvang toe, zoodat bijv. Nieuw Zuid Wales in 1893 voor eene acht-en-twintig maal grootere waarde aan boter uitvoerde dan in 1889. Deze landen aan gene zijde van den Oceaan, en in Europa vooral Denemarken, overstroonden de Engelsche markt met boter en kaas, natuurlijk tot groot nadeel harer vroegere verzorgers, die snel verdrongen werden. Van den boter-invoer in Engeland had Frankrijk in 1872, volgens de aangehaalde Memorie $\frac{1}{3}$ ^{de}; in 1882 $\frac{1}{4}$ ^{de}; in 1892 $\frac{1}{5}$ ^{de}. Met Nederland ging het nog erger. De consul te

¹⁾ Hetzelfde betoogt voor Duitschland F. Soxklet in zijne brochure «Ueber Margarine» München, 1895.

Londen zegt in zijn rapport over 1894 ¹⁾ »waar het vroeger practisch alles zond wat Groot-Brittannië (aan boter) uit het buitenland liet komen, zendt het thans slechts $\frac{1}{16}$ deel daarvan.«

Bovendien geschieden de omzetten tot veel lagere prijzen dan vroeger. Vermeerdering der productie, mededinging van nieuwe landen en scherp concurreerende vrachten moesten op de prijsbepaling ter wereldmarkt invloed hebben.

De lage graanprijs deed ook in het eigen land de toch reeds uitgebreide veeteelt nog toenemen. Vooral in de zandstreken werd de akkerbouw opgegeven of dienstbaar gemaakt aan de veeteelt. De fabriekmatige bereiding nam toe en deed niet alleen de hoedanigheid, maar ook de hoeveelheid stijgen, want haar voortbrengingsvermogen is grooter dan dat der huisnijverheid. Aldus werd de strijd om het bestaan zwaarder en de prikkel tot vervalsching verhoogd, wegens de moeilijkheid om op de lage prijzen staande te blijven. Wel werd een enkele maal een nieuw afzetveld gevonden, bijv. in België, maar het bleek al spoedig zeer beperkt te zijn, of slechts kort voor vrijen invoer open te blijven. Het woog althans op verre na niet op tegen de slagen die ons werden toegebracht op de Britsche wereldmarkt, het middelpunt waar alles samenstroomt wat de overige landen aan landbouwproducten te veel hebben, omdat nergens elders een zoo groot aantal verbruikers en zooveel koopkracht op eene betrekkelijk zoo kleine oppervlakte is geconcentreerd.

Behalve in Engeland vond onze zuivelhandel sinds eenigen tijd ook over de landgrenzen, in Duitschland en België, veel afzet. Men zocht met veel geestkracht deze zooveel mogelijk uit te breiden. Zoo nam bijv. in Limburg de fabriekmatige boter-bereiding, bepaaldelijk met het oog op den uitvoer naar Duitschland en België, eene hooge vlucht. Verbetering der fokkerij van rundvee ging hiermede samen. Doch ook hier ontbrak het in den laatsten tijd niet aan tegenspoed. Duitschland en sedert 1 Aug. 1895 ook de groote afnemer België troffen onze zuivelnijverheid met zoo hooge invoerrechten dat in vele gevallen de invoer niet meer loonend was en de vraag sterk verminderde of geheel ophield. Met angst worden nu in de zuidelijke provinciën de markt-noteeringen gevolgd, die in de

¹⁾ Uitgegeven 9 October 1895. Het verslag over 1895 is nog niet verschenen.

laatste maanden ongunstig zijn en groote verliezen veroorzaken. De kunstboter-fabrikanten zagen zich zelfs genoodzaakt een groot deel van hun bedrijf naar België over te brengen, omdat het invoerrecht hen belette aldaar te concurreeren. Daardoor werd de vraag naar melk en boter voor onze zuidelijke landbouwers nog minder. „Het staat te vreezen dat aan de zich in deze streken zoo krachtig ontwikkelende zuivelindustrie een onherstelbaren slag zal worden toegebracht.“ ¹⁾ Zelfs werd vrees gekoesterd voor eene gedeeltelijke verlegging van den aanvoer der grondstoffen voor de margarine-industrie naar Antwerpen. ²⁾ Rotterdam is echter tot dusver de stapelplaats dezer artikelen gebleven en België betreft ze hoofdzakelijk van daar.

Aan de oostelijke grenzen ging het niet veel beter. In zoover nog erger, dat de uitvoer van vee en melk naar Duitschland niet alleen zwaar belast of om sanitaire redenen belemmerd, maar ten slotte eenvoudig verboden werd.

Het behoeft geen betoog dat dit een ware ramp is niet alleen voor de zuivelbereiders, maar ook voor de aldaar langzamerhand op groote schaal gedreven teelt van rundvee en varkens; bepaaldelijk om ze naar Duitschland uit te voeren. Het verbod, door het mondzeer gemotiveerd, is blijven bestaan hoewel die ziekte hier sinds lang niet meer epidemisch heerscht.

De vreemde Regeeringen bekommeren zich echter weinig om de nadeelen die hunne maatregelen aan de Hollandsche zuivel-industrie berokkenen. De bedoeling is juist om, als tegenwicht voor den weinig loonnenden akkerbouw, de veeteelt in hun eigen land, desnoods ten koste der onze, tot meerdere uitbreiding te brengen. Dit beginsel kan geëerbiedigd worden, maar wel is het grievend dat wij, ondanks onze uiterst vrijgeveige handelsbeginselen, worden achtergesteld bij landen die voor het buitenland veel minder gemakkelijk zijn. Onze voornaamste Europeesche concurrent in den kaashandel, Zwitserland, dat tamelijk protectionistisch is, was sinds enkele jaren gewikkeld in een tarief-oorlog met Frankrijk. In strijd met de bewering dat kleine staten in zulke gevallen altijd verliezen, behaalde Zwitserland niet onbelangrijke voordeelen en verkreeg bij het

¹⁾ Landbouw-Weekblad 1895, N° 34.

²⁾ Verslag der Kamer van Koophandel te Rotterdam over 1895, blz. 135.

einde van den strijd o. a. eene aanzienlijke vermindering der invoerrechten op kaas. Volgens de clause der „meest begunstigde natie“ zou deze tariefsverlaging ook ten goede komen aan alle andere landen die kaas naar Frankrijk uitvoeren, in de eerste plaats aan Nederland, dat meer kaas uitvoert dan eenig ander land in Europa en speciaal naar Frankrijk ongeveer 7 millioen kilos, terwijl de geheele kaas-invoer in dat land circa 13 millioen kilos bedraagt. Onze uitvoer naar Frankrijk is dus zeer belangrijk. De verlaging die Zwitserland verwierf is ook van beteekenis, nl.: 20 pCt. op het Fransche minimum-tarief, dus eene verlaging van 15 op 12 francs per 100 kilo's. Dit ware voor onzen handel een voordeel geweest, de Fransche Regeering wist het echter in een nadeel om te zetten. Zij beroept er zich op dat in het tractaat met Zwitserland de bedoelde reductie alleen is toegestaan voor „fromages dits de Gruyère“ en dat daaronder de Hollandsche kaas niet behoort. Terecht betoogden evenwel de Heeren F. van Bylandt en Harte ¹⁾ in onze Tweede Kamer dat die leer niet opgaat. De eerste wees en op dat wanneer aan een Staat b.v. concessies werden gedaan voor vee onder bijvoeging van Zwitschers ras of omtrent horloges van Genève of Locler fabrikaat, dan zou alleen Zwitserland maar geene andere Mogendheid daarvan gebruik kunnen maken al bezat zij de clause der meest begunstigde natie. Dit is dan ook tot dusver nooit gebeurd en zou, als het gewoonte werd, de geheele clause niets-beteekenend maken. In werkelijkheid geldt eene concessie die voor eene harde kaassoort, i. c. Gruyère, wordt toegestaan voor alle meest begunstigde landen die harde kaas importeerden. Immers, zooals de Heer Hart zeide, de Gruyère kaas concurreert met onze harde kaassoorten en de bedoeling der meergenoemde clause is „de met elkander concurreerende artikelen van verschillende landen gelijkelijk te doen genieten van eenzelfde laag tarief. Niet verschil van naam, maar verschil van wezen en bestemming maken verschil van artikelen en die twee verschillen bestaan tusschen de Gruyère en onze kaas niet. Ook de grondstof van beide is volkomen gelijk“. Er kon dus geen reden zijn om aan ons te onthouden wat aan Zwitserland werd toegestaan, maar toch deed de Fran-

¹⁾ Handelingen. — Zitting 4 Dec. 1895, bldz. 433 en 438.

sche Regeering het en in plaats van een voordeel te verwerven mogen wij het nu aanzien dat men onzen grootsten concurrent een voordeel van 20 pCt. op ons heeft toegekend.

De Minister van Buitenlandsche Zaken kan hieraan niet veel doen. Z. E. bepaalde zich dan ook tot de opmerking, dat onderzocht zou worden in hoever onze kaas valt onder de: „fromages dits de Gruyère” -- wat niet de kwestie is -- en dat andere landen door deze bepaling even goed benadeeld werden als wij. Zij deert hen echter weinig, want de grootste helft van den kaas-invoer in Frankrijk komt uit Nederland en de overblijvende kleinste helft bijna geheel uit Zwitserland zoodat er voor andere landen geen reden is zich over deze zaak warm te maken.

Het schijnt dat deze opvatting om zich niet aan de bedoeling der tractaten te houden ook in Duitschland veld wint. Over 1895 werd in dat Rijk ingevoerd 9.348.300 kilo's kaas, waarvan uit Nederland 4.336.400 en uit Zwitserland 4.095.100. Nederland betaalde daarvoor aan invoerrecht f 520.368 en Zwitserland slechts f 390.276, ¹⁾ een verschil dus van ruim f 130.000 dat naar verhouding veel te groot is. De gevolgen dezer bevoorrechtiging van Zwitsersche kaas in andere landen doen zich reeds op onze kaasmarkten gevoelen, waar, ook door andere oorzaken, vooral in Noord-Holland de toestand ongunstig is en alleen tot lage prijzen plaatsing mogelijk.

Het zal wel zijn, zooals de heer van Bylandt opmerkte: onze Regeering zal steeds moeilijkheden blijven ondervinden zoolang haar geen betere wapenen in de hand gegeven zijn om zich te verdedigen. Had zij te beschikken over een hooger tarief waarvan concessiën konden worden gedaan, misschien ware er dan van andere Staten iets meer te verkrijgen. Ook hier geldt de raad dien de Voorzitter van den Franschen Senaat onlangs aan dat Staatslichaam gaf: „Surtout, ne vous effacez pas.”

Werd onze zuivelhandel op het vasteland bemoeilijkt door fiscale maatregelen die onzen landbouwers op geldelijke offers kwamen te staan, in Groot-Brittanië ging het ook slecht. Daar hief men wel geen invoerrechten, maar legde den buitenlandschen handel moeilijkheden in den weg, die niet minder

¹⁾ Landbouw-Weekblad, Maart 1896.

schadelijk werken. Of kan men zich iets meer protectionistisch denken dan de onlangs uitgevaardigde wet, waarbij de invoer van levend vee in Engeland, onverschillig uit welk land, voor goed wordt verboden, zelfs uit landen waar sinds jaren geene veeziekte heeft geheerscht? — Het was te verwachten dat het optreden der tegenwoordige Engelsche regeering voor onze belangen niet bevorderlijk zoude zijn en zij heeft dan ook reeds verleden jaar langs officieelen weg de Engelsche verbruikers tegen het gehalte der Hollandsche boter doen waarschuwen.

Eene dergelijke waarschuwing wekte in Engeland weinig verwondering. Wie eenigszins met de denkwijze aldaar bekend is, weet dat Nederland den naam heeft zeer goedkoope maar slechte, dikwijls vervalschte waren aan te voeren. Nederlandsche boter (margarine), vleesch, cacao, conserven enz. moeten het daarbij outgelden. ¹⁾ Nog onlangs is hierover in het Parlement gesproken naar aanleiding eener interpellatie over den inderdaad schandelijken handel in zieke en afgeleefde paarden, die in Engeland terecht niet verbruikt mogen worden en daarom op vrij groote schaal vooral naar Rotterdam worden uitgevoerd om in Nederland aan de volksklasse te worden voorgezet. Men vreesde nu in Engeland dat een deel van dit vleesch wellicht als worst of in blikjes uit Nederland zoude terugkeeren! Het ware zeker gewenscht dat onze Regeering een einde maakte aan dezen invoer van oude en zieke dieren, die ook hier te lande ergernis geeft, met allerlei misbruiken gepaard gaat en bovendien onzen veestapel direct en indirect met gevaren bedreigt. ²⁾

¹⁾ Niet altijd zijn deze klachten ongegrond. Het is zeer te betreuren dat in sommige onzer belangrijkste uitvoerartikelen knoeierijen voorkomen, die op vreemde markten den prijs onzer waren drukken. Denemarken heeft zijn voordeelige positie op de zuivelmarkt grootendeels te danken aan de angstvallige zorg, waarmede tegen den uitvoer van vervalschte boter wordt gewaakt. Het «Nederl. Maandblad tegen Vervalsching» van Mei 1896 meldt een onderzoek te hebben ingesteld naar de hoedanigheid der hier te lande vervaardigde cacao en bericht onder mededeeling van verschillende bijzonderheden, dat de uitkomst zóó bedroevend was, dat het hoog tijd voor de Regeering wordt zich deze zaak aan te trekken.

²⁾ Sedert dit werd geschreven is hieraan eenigszins tegemoet gekomen door het Kon. Besl. van 22 Juni 1896 (Stbl. n° 98). Het

Nog voor weinige weken werd nabij Rotterdam eene geheime slachterij ontdekt van Engelsche paarden, die aan kwaden droes en schurft leden. En hoevele misbruiken blijven er onontdekt! — Doch afgezien hiervan, gaat het toch wel wat ver om, als men zelf ziek vee uitvoert, er den Hollanders een verwijt van te maken dat zij het aannemen en aldus toonen het met de volksgezondheid zoo nauw niet te nemen als er wat te verdienen valt!

Bij bedriegelijke aanbiedingen gebeurt het in Engeland wel eens dat het publiek officieel wordt gewaarschuwd. Zoo vestigde de Kamer van Koophandel te Manchester de aandacht op de zoogenaamde factory-butter, die voornamelijk in Hamburg wordt vervaardigd en bestaat uit een mengsel van verschillende soorten van boter, waaraan water en andere zaken, volgens de Engelschen ook margarine, wordt toegevoegd. ¹⁾ De Duitschers erkennen evenwel de gegrondheid dezer waarschuwing, terwijl, blijkens den loop der zaak, de verdachtmaking der Hollandsche boter op geen redelijken grondslag berustte.

Ongeveer half November 1895 ontvingen de agenten der importeurs van Hollandsche boter eene kennisgeving van het Engelsche Landbouw-Ministerie waarin hun werd medegedeeld dat de aandacht der Regeering gevestigd was op het feit, dat aan hen geconsigneerde waren, die aan Britsche tolkantoren waren aangegeven als boter, bij onderzoek in gouvernements-laboratoria waren gebleken te bestaan uit mengsels van boter en margarine of eenig ander vet, maar geen botervet. Krachtens de Engelsche Margarine-act van 1887 behooren alle open of gesloten pakken met dergelijke waren duidelijk voorzien te zijn van het opschrift „margarine“, waarmede deze agenten dan ook werden uitgenoodigd de aan hen geconsigneerde pakken te voorzien. ²⁾

Het Landbouw-Ministerie maakte verder door het geheele Koninkrijk bekend dat de zendingen van boter uit Holland

is echter eene halve maatregel. Beter ware het den invoer van alle ziek of gebrekkig vee absoluut te verbieden en paardenvleesch eerst, op kosten van den importeur, aan een streng sanitair onderzoek te onderwerpen.

¹⁾ C. Petersen «Die Margarine Frage». Bremen 1895, bldz. 7.

²⁾ Zie hierover o. a. de correspondentie in de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 28 November 1895.

moesten gemonsterd en gekeurd worden om te zien of de kwaliteit wel zuiver was. Dit geschiedde o. a. te Londen en de onveranderlijke beslissing der Rijkskeurmeesters luidde dat de boter vervalscht was zonder echter met zekerheid te kunnen zeggen met welke stof.

Natuurlijk heeft deze circulaire en hetgeen er op volgde kwaad gedaan aan de marktwaarde der Hollandsche boter. Te meer is dit te betreuren, omdat de kwaliteit der aanvoeren in de laatste jaren veel verbeterd is en zij in de noordelijke Britsche havens meer gezocht werd. De regeerings-ambtenaren nemen, zonder de belanghebbenden te waarschuwen, op de kaden een monster en noteeren de merken en andere bijzonderheden van iedere emballage. De Engelsche officieele analisten zijn hoogst betrouwbare personen, van verkeerde praktijken kan hier geen sprake zijn, maar toch is het zeker, dat de boter, in de voornaamste Hollandsche fabrieken met de meeste zorg bereid, door hen vervalscht is verklaard ofschoon aan vervalsching hier moeilijk gedacht kan worden, omdat daaronder producten voorkomen van fabrieken, die juist zijn opgericht om, tegenover de knoeierijen in het vak, volstrekt zuivere waar te leveren. Dit blijkt te meer, omdat boter uit eene zending, die in Engeland vervalscht heette, bij onderzoek hier te lande door Dr. van der Sande volkomen zuiver werd bevonden. De zaak schijnt eigenlijk te zijn dat de Engelsche boteranalyse van de Nederlandsche afwijkt en dat alles wat niet aan de Engelsche keur voldoet, vervalscht heet. Nu wisselt, volgens onze deskundigen, het melk- en vetgehalte der koeboter af met het seizoen en is zij in September, October en November inferieur als zij vergeleken wordt met superieure grasboter.

Hebben nu de Engelsche analisten een standaard, die afwijkt van den Hollandschen, dan laat het zich verklaren dat zij boter vervalscht noemen, die volgens de Nederlandsche methode van onderzoek geheel zuiver kan wezen. Aan kwade trouw bij producenten of importeurs valt dan niet te denken.

Wellicht heeft onze Regeering de Britsche overheid hierop gewezen. Althans tot dusver heeft deze zich blijven bepalen tot het nemen van monsters bij invoer en, ingeval afwijking van den Engelschen standaard werd ontdekt, tot het zenden eener kennisgeving aan de importeurs, dat de waar niet als

boter maar als margarine mocht worden verkocht. Hieruit zou kunnen worden opgemaakt dat de Britsche regeering een proces niet aandurft. In enkele gevallen gaf zij kennis van het feit aan de overheid der plaats waar de importeurs waren gevestigd, het aan deze overlatende eene strafvervolging in te stellen.

Tot nog toe heeft dit tot geen gevolg geleid, maar het zou ten allen tijde kunnen geschieden. Daarom heeft de Nederlandsche Kamer van Koophandel te Londen onlangs de aandacht van belanghebbenden gevestigd op het nut eener „Butter defence association,“ wier taak het zou zijn de gegrondheid te betwisten eener eventueele beschuldiging van vervalsching, wanneer de overtuiging bestaat dat de boter echt is. De bedoeling is voorloopig dat uit de belanghebbenden die zich aanmelden een comité zal worden gevormd om de zaak verder te leiden. ¹⁾

Al is het niet onmogelijk dat c. q. de Engelsche rechters zich uitsluitend zullen laten leiden door de uitspraken der officieele deskundigen, zoo verdient toch het denkbeeld der Nederl. Kamer van Koophandel ondersteuning. Niets mag verzuimd worden om den goeden naam onzer zuivelproducten in het buitenland te handhaven of, zoo noodig, te herwinnen. En dit is vooral in Engeland zeer noodig. Een deskundige schrijft in het Landbouw-Weekblad van 18 April ll. „Van „eene coöperatieve fabriek werd onlangs de ontvangen boter „niet bruikbaar geacht, omdat zij margarine bevatte, terwijl „betaling werd ingehouden. Nu durf ik er voor instaan dat „er in die fabriek niet aan gedacht is boter met vet te ver- „mengen. Het geloof van de Engelschen dat er in ons land „nog zuivere boter gemaakt wordt, is al zeer geschokt.“

Het met deze laatste woorden bedoelde gevaar is van te meer beteekenis nu de Britsche regeering haar voornemen heeft bekend gemaakt om voortaan de Merchandise Marks Act ook op landbouw-producten toe te passen. Zij meent o. a. dat er veel Hollandsche boter onder den naam van Normandische of Deensche boter wordt ingevoerd en verkocht om een hooger prijs te bedingen, omdat het publiek bij den naam van Hollandsche boter veelal aan vervalschte of kunstboter denkt.

¹⁾ Zie deze circulaire o. a. in «de Telegraaf» van 26 Mei 1896.

Er zijn reeds denkbelden ten beste gegeven om de reputatie onzer boter te bevorderen. Maar al dadelijk bleek van moeilijkheden bij de uitvoering. Zoo is de wenschelijkheid betoogd dat een aantal zeer vertrouwbare producenten, die uitsluitend zuivere boter leveren, zich zouden aaneensluiten en een gezamenlijk handelsmerk aannemen. Hiertegen bestaat echter het bezwaar dat ongelijke grondgesteldheid en veevoeding het den verschillenden fabrieken zoude beletten een volkomen gelijk artikel te leveren en hetzelfde geldt van kleine verschillen in de bewerking. Bovendien is op de tegenwoordige lage prijzen de verleiding tot vervalsching zeer groot, omdat dikwijls alleen langs dien weg nog eenige winst is te maken. De geneigdheid der belanghebbenden tot samenwerking onder het opnemen van verplichtingen is dan ook niet zeer groot. Eene der over bovenstaand denkbeeld gepolste fabrieken antwoordde eenvoudig ¹⁾: „Wij willen niet co-opereeren maar concurreeren” en beseftte dus blijkbaar nog niet hoe gevaarlijk deze leer is. Toch schijnt onder den indruk van het gevaar eene ruimere opvatting zich allengs te doen gelden. Althans den 6de Juni ll. werd te Zutphen een Geldersch-Overijsselsche zuivelbond opgericht waartoe voorloopig 15 fabrieken met eene productie van circa 1 millioen kilo's toetraden. Men wil o. a. een gemeenschappelijk handelsmerk aannemen en de grondstoffen inkoopen onder waarborg van zuiverheid. In Augustus hoopt men de zaak definitief te regelen. Ook in Groningen schijnt zoo iets voorbereid te worden.

Een ander middel, dat wordt aanbevolen, bestaat hierin dat verschillende producenten zich zouden verbinden, om — met behoud van geheele vrijheid in het bedrijf — uitsluitend zuivere boter te leveren en zich daartoe te stellen onder contrôle van den Staat. Door hen vervaardigde boter zou dan als het ware officieel als echt zijn gegarandeerd. De Regeering zou evenwel door deze contrôle te aanvaarden eene groote verantwoordelijkheid op zich nemen. Eene verantwoordelijkheid die te zwaarder is nu uit het in Engeland gebeurde is gebleken hoe moeilijk hier de grens is te trekken. Als de aansluiting van beteekenis werd, kan er geen sprake zijn van een nauw-

¹⁾ Landbouw-Weekblad 18 April 1896.

keurig onderzoek van alle partijen. En zonder zulk eene contrôle heeft de Staatsgarantie slechts betrekkelijke waarde en ook eene bedenkelijke zijde. Eenig toezicht op de verzending en den uitvoer, gelijk ook in Denemarken geschiedt, ware m. i. raadzaam. Maar ook aldaar heeft men een officieelen waarborg niet aangedurfd.

Wel ware het gewenscht dat, zooveel mogelijk officieel, werd vastgesteld aan welke eischen zuivere Hollandsche boter behoort te voldoen, uit welke bestanddeelen zij moet bestaan. Maar men make zich geene illusien hiermede alle bedrog voor het vervolg te voorkomen. Daarvoor is het onderzoek te moeilijk de contrôle te bezwarend en het kwaad te diep ingeworteld. Alleen eenige beperking en geleidelijke verbetering is mogelijk. Dan zal ook het vertrouwen allengs terugkeeren.

Reeds is volgens de verklaring van onzen consul te Londen de Hollandsche boter, die naar Engeland gaat, in den laatsten tijd van veel beter gehalte dan vroeger ¹⁾. Maar rooskleurig is de toestand toch niet. De Leeuwarder Courant van 9 Mei l.l. meldt: „Friesche boterkoopers kregen bericht dat op de kade te Londen 500 vaten stonden, die beneden f 30.— werden geoffreerd. Hoofdzakelijk was dit fabrieksboter. Veel bleef op de jongste markten aldaar onverkocht. De loome markt te Londen is niet te wijten aan grooten aanvoer van koloniale boter, uit Australie en Nieuw-Zeeland, integendeel de aanvoer van koloniale boter is tegenwoordig zeer gering. De kwestie is gelegen in toenemenden aanvoer van boter van het vasteland. Dat die toename nog al wat beteekent, blijkt uit het volgende: In de week van 26 April tot 3 Mei 1895 bedroeg die aanvoer te Londen 48.174 centenaars ²⁾, in dezelfde dagen van 1896: 59.939 centenaars of ruim 11.000 centenaars meer.”

Wat hier gezegd wordt van de Australische aanvoeren is juist. Zij bedragen in de eerste helft van dit jaar veel minder dan in dezelfde maanden van het vorige. Onder invloed daarvan en van de langdurige droogte in Europa zijn dan ook de boterprijzen thans eenigszins gerezen. Het is echter zeer te betwijfelen

¹⁾ Verslag van den consul te Londen over 1894 in verzameling van cons. versl. bldz. 606.

²⁾ 1 Centenaar (Cwt.) = ongeveer 50 kilogram.

of die verbetering blijvend zal zijn. De droogte is iets van voorbijgaanden aard en de meeste Australische aanvoeren komen in de drie laatste maanden. De algemeene toestand blijft aldaar gunstig. Volgens het verslag van den waarn. consul-generaal te Melbourne, die het weten kan, over 1895 (uitgekomen 10 Juni l.l.), was de uitvoer van boter uit Victoria in dat jaar twee millioen pounds meer dan in 1894 en heeft die exporthandel ook in 1895 bevredigende financieele resultaten afgeworpen, terwijl de faciliteiten voor verschepingen toenamen. ¹⁾ Vermoedelijk is dus de vermindering in het loopende jaar te wijten aan het weder of andere tijdelijke omstandigheden.

De vraag zou kunnen rijzen of men juist aan de Engelsche markt gebonden is. Vroeger was dit niet het geval en onze handelaars hebben met veel energie nieuwe afzetwegen gezocht gevonden in België en Duitschland. Maar deze zijn helaas, buiten hunne schuld om de genoemde redenen weder grootendeels voor hen gesloten. Dit is niet bemoedigend, maar het zou niet mogen afschrikken indien inderdaad weder nieuwe afvoerwegen te vinden waren. Volgens een grondig overzicht van den internationalen zuivelhandel betwijfel ik echter of dit althans voor boter mogelijk zal zijn. Dit bewijzen de onderstaande gegevens.

II.

In het jaar 1893 is eene voor de internationale landbouwstatistiek belangrijke publicatie verschenen te Washington. Zij heet „Production and distribution of the principal agricultural products of the world.“ Het werk is uitgegeven door het Ministerie van Landbouw der Vereenigde Staten en blijkbaar met veel zorg samengesteld ²⁾. Het onderzoek betrof 12 belangrijke landbouwproducten (geen vee) in 92 staten en liep over de laatste tien jaren, meestal 1881—1890, voor zoover bruik-

¹⁾ Verslag van den waarn. Consul-Generaal te Melbourne over 1895 in Verzameling van cons. versl. bl. 209.

²⁾ »The difficulty and magnitude of this work coa scarcely be exaggerated. It involves translations from many languages, reductions of weights and measures nearly as numerous as the countries represented, the collection of consecutive annual statements for a period of ten years» etc. (Letter of Subinittal).

bare statistieke opgaven te bekomen waren. Dat het werk niet verder gaat dan 1891 is zeker een bezwaar, maar dit kon moeilijk vermeden worden met het oog op het late verschijnen der statistieken in sommige landen en de moeilijke bewerking. Voor de latere jaren heb ik, waar dit van belang scheen, de cijfers verzameld, zooveel mogelijk uit officieele bronnen.

Voor ons land is het meest van belang hetgeen wordt medegedeeld over den handel in boter en kaas. Aangezien men die gegevens nergens anders zoo volledig kan vinden, laat ik ze hieronder volgen. De cijfers zijn berekend gemiddeld per jaar over het tijdperk dat in de aangrenzende kolom vermeld wordt. De hoeveelheid wordt opgegeven in het — ook in Noord-Amerika gebruikelijke — Engelsche pound, (avoir du pois, lb.) ongeveer gelijkstaande met ons zoogenaamd oude pond van 5 ons (nl. ruim $4\frac{1}{2}$ ons; 1 kilogram = 2.204 Engelsche pounds.)

BOTER.

LANDEN.	Tijdvak.	Productie pounds.	Invoer pounds.	Uitvoer pounds.
Europa.				
Oostenrijk-Hongarije	{	1881—90	138.056.902	205.910
Oostenrijk				
Hongarije				
België	1881—90	—	20.523.880	8.772.706
Bulgarije	1881—90	—	32.437	296.024
Denemarken . . .	1881—90	—	11.180.855	51.064.096
Frankrijk	1881—90	165.016.991	14.304.668	74.611.064
Duitschland . . .	1881—90	—	12.351.492	25.961.149
Griekenland . . .	1887—90	—	532.543	6.872
Italië	1881—90	64.954.107	701.328	6.784.723
Zweden en Noorwegen.				
Noorwegen	1881—90	—	7.154.763	3.449.357
Zweden	1885—90	—	5.313.712	30.101.505
Nederland	1881—90	—	7.737.928	122.576.584
Portugal	1881—90	—	2.607.634	115.917
Rumenië	1880—90	—	203.258	180.251
Rusland en Polen .	1881—90	—	10.810	10.014.255
Spanje	1880—90	—	487.905	469.222
Zwitserland . . .	1885—90	—	3.460.340	1.258.753
Groot-Brittannie en				
Ierland	1886—90	—	194.512.461	10.604.742

LANDEN.	Tijdvak.	Productie pounds.	Invoer pounds.	Uitvoer pounds.
Britsche Bezittingen.				
Cyprus	1880—87	—	191.064	—
Azië.				
Japan	1883—90	—	182.540	—
Britsche Bezittingen.				
Indië	1881—90	—	224.664	—
Nederl. Bezittingen.				
Java	1881—90	—	711.204	—
Fransche Bezittingen.				
Annam	1888—89	—	1.001	—
Cambodja . . .	1887—89	—	1.483	—
Cochin-China . .	1888—89	—	86.125	573
Tonkin	1888—89	—	67.314	—
Afrika.				
Egypte	1884—91	—	1.731.743	—
Britsche Bezittingen.				
Kaap de Goede Hoop	1880—87	—	1.005.249	—
Natal	1882—84	—	202.085	—
Fransche Bezittingen.				
Gabon (Guinea) .	1885—89	—	9.010	—
Nossi-Bé	1886—80	—	22.397	—
Réunion	1882—89	—	55.684	6.559
Sénégal	1884—87	—	19.343	1.566
Amerika.				
<i>Noord-Amerika.</i>				
Canada	1881—90	—	742.249	7.924.697
Mexico	1886—89	—	—	361
Newfoundland . .	1881—90	—	2.019.763	—
Vereenigde Staten	1881—90	—	196.226	18.827.211
<i>Zuid-Amerika.</i>				
Argent. Republiek	1885—90	—	28.822	—
Chili	1880—89	—	13.369	88.982
Britsch-Guiana . .	1881—90	—	670.408	—
Fransch-Guiana . .	1882—89	—	83.406	—
Paraguay	1881—87	—	3.665	—
<i>Amer. eilanden.</i>				
Britsche Bezittingen.				
Antigua	1880—87	—	74.141	—
Bahama's	1880—87	—	90.022	—
Barbados	1881—90	—	866.435	—
Bermuda's	1880—87	—	154.728	—

LANDEN.	Tijdvak.	Productie pounds.	Invoer pounds.	Uitvoer pounds.
Dominica	1880—87	—	40.276	—
Greneda	1880—87	—	117.217	—
Jamaica	1881—90	—	643.111	—
St. Christopher—				
Nevis	1880—87	—	109.619	—
St. Lucia	1880—87	—	84.670	—
St. Vincent	1880—87	—	69.526	—
Trinidad	1880—87	—	716.046	—
Turk's Island . . .	1880—81	—	14.730	—
Nederl. Bezittingen.				
Curaçao	1882—86	3.904	—	—
Fransche Bezittingen.				
Guadeloupe . . .	1882—89	—	517.443	14.766
Martinique . . .	1882—88	—	672.307	25.755
St Pierre et Mi- quelon	1882—89	—	223.691	103.047
Australië.				
Nieuw Zuid-Wales .	1881—90	—	1.971.064	699.741
Nieuw-Zeeland . . .	1883—91	18.279.771	9.536	2.886.598
Queensland	1881—90	—	811.801	9.349
Zuid-Australië . . .	1881—90	—	346.618	322.970
Victoria	1881—90	—	147.459	1.458.242
West-Australië . . .	1885—90	—	346.480	—
<i>Zuidzee-eilanden.</i>				
Fransche Bezittingen.				
Nieuw-Caledonie .	1887—89	—	41.369	—
Tahiti	1887—89	—	36.135	1.500

De bovenstaande cijfers geven wel aanleiding tot enkele opmerkingen.

Er blijkt vooreerst uit dat slechts zeer weinig landen opgaven verstrekken omtrent de jaarlijksche productie van boter en hetzelfde geldt voor kaas. Nu komen wel is waar in de handelsopgaven van bijna alle beschaafde landen deze artikelen voor, doch zoolang de cijfers der binnenlandsche productie ontbreken, valt niet met eenige nauwkeurigheid te zeggen hoeveel voor de behoefte vereischt wordt, en hoe groot het gemiddeld verbruik is per hoofd in verschillende landen.

Nemen wij het werelddeel Europa als één geheel, dan zien wij dat aldaar reeds in de jaren vóór 1891 veel meer boter

werd voortgebracht dan verbruikt, dat toen reeds uit de gezamenlijke Staten van Europa jaarlijks de uitvoer den invoer met meer dan 75 millioen pounds overtrof.

In slechts vijf Europeesche Staten was de productie niet voldoende voor het binnenlandsch verbruik. De invoeren, verminderd met de uitvoeren, geven voor die landen te zamen een tekort aan van ruim 200 millioen pounds, maar van dat bedrag komt alleen op Groot-Brittannië ongeveer 184 millioen en België 12 millioen. De rest beteekent dus niet veel. De belangrijkste uitvoer heeft plaats uit de Noord-Europeesche landen versterkt door een kleinen aanvoer uit Italië, een middelmatigen uit Duitschland en Oostenrijk en een zeer belangrijken uit Frankrijk. Nederland stond in het gemiddelde der jaren 1881—90 aan het hoofd der boter-exporteerende landen met een netto-uitvoer van ongeveer 115 millioen pounds, terwijl Frankrijk met 60 millioen volgde en Denemarken met 40 millioen in de derde plaats kwam. Dat was mooi en het is ook nog niet heel lang geleden. Van hoe grooten omvang onze boterhandel was, kan wel hieruit blijken dat in de opgegeven jaren onze uitvoeren gemiddeld 27 pounds per hoofd der bevolking bedroegen, terwijl de invoeren van natuurboter in Engeland, het belangrijkste import-land der wereld, slechts iets meer dan 7 pounds per hoofd beliepen. Hierbij moet evenwel niet vergeten worden dat in Engeland zelf ook veel boter geproduceerd wordt en dat land bovendien van 1886—90 jaarlijks bijna 5 pounds per hoofd aan kunstboter invoerde, terwijl onder onze 27 pounds per hoofd ongetwijfeld heel wat kunstboter begrepen is, die onder den naam van boter naar Engeland en elders werd uitgevoerd. Dit bleek dan ook toen sedert 1891 de opgaven in onze statistiek gesplitst werden.

Eene nadere beschouwing leert voorts dat de ontwikkeling van onzen boterhandel, in vergelyking met dien van sommige andere landen, niet zoo gunstig was als wellicht uit de hierboven medegedeelde cijfers zou kunnen worden afgeleid. Men moet toch niet uit het oog verliezen dat ons jaarlijksch surplus aan uitvoer van 115 millioen pounds een gemiddelde over tien jaren is, evenals de 40 millioen van Denemarken. Sedert 1887 zijn het bedrag en de waarde onzer uitvoeren aan het verminderen gegaan en eerst 1894 en 95 toonen eene kleine

verbetering in het getal. Niettemin hadden wij in 1889 nog een surplus-uitvoer van 122 millioen pounds, in 1890 daarentegen van slechts 79 millioen. Denemarken had in 1889 een netto-uitvoer van 60, in 1890 van 78 millioen pounds. Het was ons dus toen reeds zeer nabij gekomen en is ons later, zoowel wat hoeveelheid als vooral wat de bedongen prijzen betreft, ver voorbijgestreefd.

NEDERLAND ¹⁾.

JAREN.	INVOEREN.		UITVOEREN.	
	Pounds.	Waarde. ¹⁾	Pounds.	Waarde.
1880	2.772.077	\$ 403.932	79.531.479	\$ 11.599.906
1881	1.782.368	259.854	90.684.510	13.227.962
1882	2.343.058	341.507	106.572.454	15.546.443
1883	2.290.604	333.914	83.195.746	12.135.861
1884	3.441.932	502.042	126.609.358	18.469.127
1885	13.622.843	1.987.241	140.005.716	20.423.525
1886	11.797.015	1.720.910	156.455.131	22.821.371
1887	13.969.391	2.037.810	171.935.874	25.080.241
1888	10.159.401	1.482.011	131.773.607	19.222.713
1889	9.137.798	1.332.992	131.330.167	19.157.542
1890	8.834.868	1.288.802	87.203.279	12.720.935

DENEMARKEN ¹⁾.

JAREN.	INVOEREN.		UITVOEREN.	
	Pounds.	Waarde.	Pounds.	Waarde.
1881	6.985.725	\$ 1.584.692	27.007.091	\$ 6.580.768
1882	7.534.634	1.725.566	31.541.441	7.600.138
1883	8.110.469	1.794.413	37.952.842	8.719.892
1884	9.113.400	2.027.386	36.536.042	8.460.996
1885	10.219.227	2.012.510	39.191.121	8.146.833
1886	9.180.994	1.752.243	44.496.203	8.925.075
1887	11.195.873	2.164.014	53.143.467	10.917.962
1888	13.589.366	2.577.085	66.481.784	13.577.410
1889	15.286.319	2.861.730	75.858.687	16.967.901
1890	20.592.540	3.704.901	98.372.278	20.807.838

In de latere jaren treedt echter de zeer uiteenlopende ontwikkeling der boter-industrie in Nederland en Denemarken nog duidelijker, ja treffend aan het licht.

De uitvoeren van natuurboter uit het vrije verkeer be-
droegen:

¹⁾ Amerikaansch verslag bldz. 90 en 65. De waarde-opgaven zijn in Amerik. dollars (1 dollar = ± f2.48).

Nederland ¹⁾		Denemarken ²⁾	
1891	13.246.000 kilogr.	45.727.631	kilogr.
1892	12.045.000 "	45.322.668	"
1893	13.003.000 "	49.043.678	"
1894	13.700.000 "	58.972.253	"
1895	14.056.000 "		
En wat de waarde betreft			
Nederland ³⁾		Denemarken ⁴⁾	
1893	13.003.000 gulden	61.340.899	gulden
1894	13.700.000 "	67.649.900	"
Daarentegen bedraagt de uitvoer van margarine boter uit			
Nederland.		Denemarken.	
1892	61.290 000 kilogr.	1892	45.262 kilogr.
1893	59.946.000 "	1893	31.375 "
1894	54.539.000 "	1894	31.150 "
1895	42.638.000 "		

De uitvoer uit Denemarken van kunstboter is dus onbeduidend. De onze beliep in 1894 de aanzienlijke waarde van f 43.631.000 (1 kilo = f 0.80). De margarine heeft dus in Nederland de natuurboter ver overvleugeld. Niettemin blijft de waarde onzer uitvoeren aan kunstboter plus natuurboter nog ruim f 10 miljoen beneden de Deensche uitvoeren van natuurboter alléén. Waarbij dan nog in aanmerking dient te komen dat onze uitvoeren van kunstboter in de laatste 2 jaren sterk aan het afnemen zijn onder den invloed der lage prijzen van natuurboter, die voor Hollandsche tot f 37 per centenaar vielen.

Aan deze prijsdaling is ook de Deensche boter niet ontsnapt, al daalde zij niet zóó sterk als de onze. Toch viel de centenaar (van ongeveer 50 kilogr.) van f 92 in 1880 tot f 56 in 1894 ⁵⁾. Bovendien zijn de cijfers der aanvoeren niet geheel zuiver. Het schijnt toch een feit dat ook veel Zweedsche en Finsche boter over Denemarken wordt uitgevoerd. Van ruim 13 miljoen

¹⁾ Jaarcijfers 1894 bl. 132. Het cijfer voor 1892 in de jaarcijfer is foutief. Zie de Handelsstatistiek.

²⁾ Annuaire statistique du royaume de Danemark 1e année.

³⁾ De officiële uitvoerwaarde is 100 kilogr. natuurboter = 100 guld.

⁴⁾ 1893 91.553.580 kronen } 1 kroon = f 0.67.
1894 100.970.000 " }

⁵⁾ Verslag van onzen consul te Londen over 1894, uitgegeven 9 October 1895 blz. 606.

kilogram boter uit Finland in 1894 geëxporteerd kwam het grootste deel als Deensche boter naar Engeland. Met 1 Mei 1895 is echter in Denemarken eene wet uitgevaardigd, waardoor vreemde boter die wordt uitgevoerd, uitsluitend onder den naam van het land van herkomst mag geclassificeerd worden. ¹⁾

Ook het tweede der groote Europeesche uitvoerlanden, Frankrijk, is allengs door Denemarken voorbijgestreefd. De uitvoeren, van natuurboter zijn daar in de laatste jaren eenigszins verminderd, maar de prijs is niet zoo gedaald, als bij de Nederlandsche en Deensche boter. De uitvoer naar Engeland, waar ook de overgrootste meerderheid der Fransche export-boter heengaat en waar zij zeer gezocht is, bedroeg gemiddeld per jaar van 1872—81: 27.199.706 kilogr. ter waarde van 82 millioen francs van 1882—92: 25.401.200 kilogr. ter waarde van 92 millioen francs. In 1893 bedroeg de geheele uitvoer 29 millioen kilogram. ²⁾ De waarde is dus gemiddeld in die tien jaren niet onbelangrijk hooger. Nog altijd bedingt vooral de versche Fransche (Normandische) boter in Engeland een goeden prijs, 72½ cent per half kilogr. en wordt door de hoogere standen in Londen en elders gevraagd, terwijl Deensche en Hollandsche boter meest naar de fabriekscentra in het Noorden gaan. ³⁾ Deze laatste soorten hebben dan ook door de concurrentie veel meer geleden, ofschoon de Australische boter, die even als de Fransche van zeer goede hoedanigheid is en ook veel naar Londen komt in de allerlaatste jaren aan haar prijs en debiet vrij wat afbreuk heeft gedaan. Ook wordt er in Frankrijk vrij veel kunstboter gemaakt en zoowel uitgevoerd als binnenslands verbruikt. Men heeft in dit voorjaar reeds het 7^e of 8^e wetsontwerp sedert 1893 op dit artikel in behandeling gebracht en de Fransche Kamer van Afgevaardigden heeft het nu aangenomen.

Wat de overige werelddeelen betreft, zijn in Amerika de Vereenigde Staten en Canada belangrijke uitvoerlanden. De gemiddelde jaarlijksche uitvoer van Canada van 1881—90 bereikte bijna de helft van dien der Vereenigde Staten, doch

¹⁾ Consulair verslag, Londen f. a. p.

²⁾ Zie de Memorie van Toelichting op het margarine-ontwerp van 20 Juli 1894.

³⁾ Verslag van onzen consul te Londen uitgeg. 9 Oct. 1895 t. a. p.

was vooral in de eerste jaren zeer groot om later te verminderen. De zuivere uitvoer bereikte 18 millioen lbs. (pounds) in 1881 en daalde tot 2 millioen in 1890, om in 1891 weder 3 millioen en in 1892 ruim 7 millioen te bedragen. Later is de uitvoer weder gedaald om in 1895 en het loopende jaar niet onbelangrijk te stijgen. ¹⁾ Vooral als Australië tijdelijk wat minder zendt, stuurt Noord-Amerika dadelijk meer. In de Vereenigde Staten zien wij een dergelijk verschijnsel als bij ons: de uitvoer van natuurboter werd door dien van margarine tijdelijk verdrongen. Dáár is echter niet alleen de gereed gemaakte kunstboter, maar zijn ook de daarvoor noodige grondstoffen: rundervet (margarine-oil), planten-oliën (cotton-oil enz) en neutral-lard (varkensvet) belangrijke uitvoer-artikelen. De kunstboter-industrie heeft zich in de Ver. Staten vroeg en snel ontwikkeld, maar werd van den aanvang af door strenge wetten in het binnenland getroffen. Deze wetten hebben de kunstboter en hare grondstoffen als het ware het land uitgedrongen. ²⁾ Het zijn voornamelijk uitvoer-artikelen geworden, terwijl de natuurboter voor het binnenlandsch verbruik overbleef. De binnenlandsche vraag kon de productie grootendeels absorbeeren wegens de snelle uitbreiding der bevolking in de Ver. Staten. In de laatste jaren, vooral in het loopende, neemt echter de uitvoer van Amerikaansche natuurboter weder zeer toe. ³⁾ Ook daar breiden veeteelt en zuivelbereiding zich nog steeds uit. Het middencijfer van de boter-uitvoeren der Ver. Staten was in het tijdvak van 1881—90 wel is waar 19 millioen pounds maar in 1881 bedroeg die uitvoer (invoer is er bijna niet) ongeveer 32 millioen en in 1891 slechts 15 millioen. Dit komt omdat vóór 1884 de uitvoeren van natuurboter, kunstboter en ruwe margarine, niet afzonderlijk werden opgegeven. In 1884 bedroegen de beide laatste uitvoeren te zamen reeds 40 millioen lbs. en in 1891 zelfs 82 millioen. Te gelijktijd daalden de uitvoeren van natuurboter tot op 10 millioen lbs. in 1888, — het laagste cijfer, — om echter later weder belangrijk te stijgen.

¹⁾ Verslag van de K. v. Khl. te Rotterdam over 1895 bldz. 131.

²⁾ Men vindt deze wetten bij A. Lavalle «Die Margarine-Gesetzgebung» Bremen 1896 blz. 75—90.

³⁾ Verg. de voorl. cijfers over de eerste 5 maanden in het Ned. Land. Weekblad n° 26 van 1896.

In Australië komen van 1881—90 nog alleen Nieuw-Zeeland en Victoria voor als boter uitvoerende landen. De gezamenlijke uitvoeren der Australische koloniën overtroffen in dat tijdvak reeds de invoeren, waaruit blijkt dat zij toen reeds (na vermoedelijk eerst elkander te hebben voorzien) een surplus hadden dat naar andere werelddeelen werd uitgevoerd

Trouwens in 1891 voerde alleen Nieuw-Zeeland reeds een bedrag van $4\frac{1}{2}$ millioen lbs. naar andere werelddeelen uit ¹⁾ en Victoria ongeveer evenveel. Zooals algemeen bekend is, heeft deze uitvoer van Australische boter in de allerlaatste jaren groote afmetingen aangenomen en doet zij thans vooral gedurende de wintermaanden ons, Denemarken en Frankrijk, eene scherpe concurrentie aan op de Engelschen markten. De Australische boter is zeer goed, maar wordt ongeregeld en bij groote hoeveelheden aangevoerd, wat storend werkt op de markt. Uit de volgende cijfers blijkt de toenemende beteekenis dezer aanvoeren. Volgens het Victorian Yearsbook for 1894 zijn de eenige belangrijke boter export-landen aldaar: Victoria, Nieuw Zuid-Wales en Nieuw-Zeeland. De uitvoeren bedroegen:

	Victoria. ²⁾	N. Z Wales. ³⁾	N. Zeeland. ²⁾
1890	1.627.360	1.120.044	3.899.392 pds.
91	4.691.792	572.212	4.416.160 "
92	7.098.224	1.757.319	6.040.160 "
93	14.055.376	3.177.911	6.512.688 "
94	23.684.192	4.595.430	6.806.352 "

Merkwaardig is de geleidelijke uitbreiding in de verschillende Staten en vooral de ontzachlijke toename der boter-productie in Victoria. Er is over deze Australische aanvoeren en hare vermoedelijke gevolgen nog zooveel op te merken, dat ik mij voorstel daarop nader terug te komen.

Omtrent de Aziatische en Afrikaansche Staten worden slechts bij uitzondering boteruitvoeren vermeld. De boterhandel bestaat aldaar blijkbaar grootendeels uit invoeren, hoewel het zeer goed mogelijk is dat er toch hier en daar eenige uitvoer plaats heeft, die onder eene algemeene rubriek, zooals „overige arti-

¹⁾ Amerik. verslag bldz. 186. Statistical Abstr: for the colonial possessions 1894.

²⁾ Zie: Statistical Abstract for the colonial possessions 1880—94.

³⁾ The wealth and progress of N. S. Wales 1894.

kelen" wordt opgenomen. Maar die is dan toch niet van beteekenis.

Gelijk reeds werd opgemerkt, bewijzen de medegedeelde cijfers dat in Europa de gezamenlijke uitvoeren van boter de invoeren belangrijk overtreffen. Er werden in de verschillende Europeesche landen gemiddeld jaarlijks van 1881—90 ingevoerd 281.512.928 lbs en uitgevoerd 357.229.652 —, latende een surplus aan uitvoeren van 75.716.664 lbs. Men zou verwachten dat dit surplus naar de kolonien en in het algemeen naar andere werelddeelen werd uitgevoerd. Dit zal met een deel daarvan ook wel gebeurd zijn, maar het is toch opmerkelijk dat ook de gezamenlijke niet-Europeesche landen meer uit- dan invoeren. Men vindt aldaar een totaal-invoer van 16.181.574 lbs. tegen een totaal-uitvoer van 32.371.917 lbs., derhalve een surplus-uitvoer buiten Europa van 16 190 343 lbs. en over de geheele wereld, voor zoover de opgegeven landen betreft, van 91.907.007 lbs. Tot dit verschijnsel kan de omstandigheid hebben bijgedragen dat de weinige niet opgegeven landen wellicht importeerende landen zijn. Het is niet onwaarschijnlijk dat China, Brazilië, Cuba en eenige Zuid- en Midden-Amerikaansche staatjes meer boter in- dan uitvoeren. Maar het is duidelijk dat de surplusinvoer van dit artikel dáár niet zóó groot kan zijn om het geheele ontzachtelijke verschil te verklaren. Voor een ander klein gedeelte kan het verschil ontstaan zijn doordien geringe hoeveelheden boter somtijds in de statistieken met reuzel, talk of smout onder één gemeenschappelijk hoofd worden geclasseerd.

Dit alles verklaart echter slechts een deel van het feit. Blijkbaar wordt hier en daar onder den naam van boter iets uitgevoerd dat in het importeerende land niet als boter wordt erkend en opgenomen. Ongetwijfeld is dit margarine of kunstboter. De opgaven betreffende Engeland loopen van 1886—90 en omvatten dus niet de margarine die sedert 1886 afzonderlijk geclasseerd wordt. Daarentegen is deze splitsing in Nederland eerst in 1891 ingevoerd, zoodat de 115 millioen lbs. die wij uitvoeren even goed margarine als natuurboter omvatten. Een land dat nagemaakte boter of mengsels van boter en vet uitvoert, dus verkoopt, ziet gaarne dat het artikel als boter in den

handel wordt opgenómen en noteert het dus zoo lang mogelijk als zoodanig. Het importeerende, dus koopende land heeft er echter geen belang bij het ware karakter van het artikel te verbergen en noemt het dus liefst bij zijn naam. Zoo verklaren zich de moeilijkheidheden die de importeurs nu en dan in Engeland ontmoeten. Dit zal ook wel de hoofdreden zijn van de anomalie dat er in de geheele wereld zooveel meer boter wordt uitdan ingevoerd. Men kan dan ook waarnemen dat voor zoover de uitvoercijfers van kunstboter afzonderlijk worden opgegeven zooals o. a. sedert 1880 in Frankrijk, sedert 1884 in de Vereenigde Staten en sedert 1891 in ons land geschiedt, de uitvoeren dezer surrogaten een groot aandeel hebben in hetgeen vroeger onder den algemeenen naam „boter” werd opgegeven. Uit Nederland bijv. werd in 1887 voor 57 millioen gulden onder den naam „boter” nitgevoerd, maar in 1894 betrof de uitvoer van „boter” slechts eene waarde van $13\frac{1}{2}$ millioen en van eetbare margarine $43\frac{1}{2}$ millioen, dus te zamen weder 57 millioen.

Dit alles betreft den uitvoerhandel van boter. Het eenige belangrijke land voor den invoer van dit artikel is Groot-Brittannië, maar ik wensch den invoerhandel van boter in Engeland tegelijk te bespreken met dien van margarine, waarmede hij in nauw verband staat.

K A A S.

De cijfers omtrent dit artikel leeren dat de kaashandel eene groote internationale beteekenis heeft en daaromtrent in de handelsstatistiek van de meeste landen opgaven voorkomen. Doch ook hier zijn de opgaven betreffende de productie zeer schaarsch.

LANDEN.	Tijdvak.	Productie pounds.	Invoer pounds.	Uitvoer pounds.
Europa.				
Oostenrijk-Hongarije.				
Oostenrijk	{ 1881—90	141.149.625	3.845.087	1.776.202
Hongarije				
België	—	—	10.915.589	6.886.214
Burgarije	1881—90	—	73.016	3.165.019
Denemarken	1881—90	—	1.438.075	325.740
Frankrijk	1881—90	252.859.235	34.711.109	10.097.657
Duitschland	1881—90	—	11.972.521	7.375.930
Griekenland	1887—90	—	744.168	568.740
Italië	1881—90	262.286.209	21.214.337	9.585.160

LANDEN.	Tijdvak.	Productie pounds.	Invoer pounds.	Uitvoer pounds.
Zweden en Noorwegen.				
Noorwegen	1881—90	—	619.779	213.682
Zweden	1881—90	—	870.975	349.045
Nederland	1881—90	—	652.253	64.334.539
Portugal	1881—90	—	882.702	92.025
Rumenië	1880—90	—	481.487	2.905.135
Rusland en Polen .	1888—90	—	1.293.556	2.039.301
Spanje	1880—90	—	2.423.975	53.841
Zwitserland	1885—90	—	2.825.379	56.163.839
Groot-Britt. en Ierland	1881—90	—	208.731.667	7.412.843
Britsche Bezittingen.				
Cyprus	1880—87	—	—	290.853
Azië.				
Japan	1883—90	—	45.445	—
Britsche Bezittingen.				
Indië	1881—90	—	566.261	—
Fransche Bezittingen.				
Annam	1888—89	—	927	—
Cochin-China . . .	1888—89	—	72.365	304
Indië	1882—83	—	5.083	—
Tonkin	1888—89	—	66.953	—
Afrika.				
Egypte	1884—91	—	—	—
Britsche Bezittingen.				
Kaap de Goede Hoop	1880—84	—	1.170.350	—
Fransche Bezittingen.				
Gabon (Guinée) . .	1883—89	—	6.917	—
Réunion	1882—89	—	74.496	7.482
Senegal	1884—87	—	73.639	2.289
Amerika.				
Noord-Amerika.				
Canada	1881—90	—	6.778.224	79.341.653
Mexico	1884—90	—	—	3.666
Vereenigde Staten	1881—10	—	7.373.239	104.207.285
Zuid-Amerika.				
Argent. Republiek.	1881—90	—	2.510.573	19.239
Chili	1880—89	—	146.571	280.860
Britsch Guiana . .	1880—87	—	249.386	—
Fransch Guiana . .	1882—89	—	110.587	—
Paraguay	1881—87	—	20.558	—
Uruguay	1881—90	—	509.510	38.672

LANDEN.	Tijdvak.	Productie pounds.	Invoer pounds.	Uitvoer pounds.
<i>Amer. Eilanden.</i>				
Britsche Bezittingen.				
Bermuda . . .	1880—87	—	61.981	—
St. Christopher—				
Nevis . . .	1880—81	—	30.903	—
Nederl. Bezittingen.				
Curaçao . . .	1882—86	8.349	—	—
Fransche Bezittingen.				
Guadeloupe . . .	1882—89	—	141.532	470
Martinique . . .	1882—88	—	156.972	229
St. Pierre et Mi- quelon . . .	1885—89	—	—	3.933
Australië.				
Nieuw Zuid-Wales .	1881—90	—	556.654	226.354
Nieuw-Zeeland . .	1883—91	6.975 698	11.119	2.637.591
Queensland . . .	1881—90	—	1.022.481	3.888
Zuid-Australia . .	1881—90	—	648.966	85.486
Tasmania . . .	1885—90	—	19.993	—
West-Australië . .	1885—90	—	146.695	—
Victoria . . .	1881—90	—	109.474	860.279
<i>Zuidzee eilanden.</i>				
Fransche Bezittingen.				
Nieuw Caledonië .	1887—89	—	57.870	—
Tahiti . . .	1886—89	—	10.763	—

De kaas vormt, voornamelijk in Europeesche landen, een artikel van algemeen verbruik en strekt zelfs in verschillende streken op vrij groote schaal tot surrogaat voor vleesch. Omgekeerd concurreert echter ook vleesch met kaas en de lage kaasprijzen van tegenwoordig zijn voor een goed deel een gevolg van de lage prijzen van het spek. Europa leverde, althans tot 1891, niet genoeg kaas om in haar eigen behoeften te voorzien. De gezamenlijke invoeren bedroegen gemiddeld per jaar ongeveer 303 millioen lbs, de uitvoeren 173 millioen lbs zoodat om aan de vraag te voldoen nog 130 millioen lbs van buiten Europa moesten worden aangevoerd. Ook in de groote meerderheid der niet-Europeesche landen, voor zoover daarvan opgaven verstrekt konden worden, overtreft de invoer den uitvoer. Het invoercijfer is evenwel voor de meeste dezer landen afzonderlijk van niet veel beteekenis, maar gezamenlijk vertegenwoordigt het een

aanzienlijk bedrag, waartegenover slechts twee, maar dan ook zeer groote uitvoer-landen staan: de Vereenigde Staten met bijna 100 millioen en Canada met meer dan 70 millioen lbs.

Groot-Brittannië neemt ook bij dit artikel het grootste deel van hetgeen de uitvoerlanden kunnen aanbieden. Het heeft een surplus-invoer van meer dan 200 millioen lbs Frankrijk en Italië zijn belangrijke kaas-produceerende landen, maar toch kan de vraag door het binnenlandsch aanbod niet voldoende bevredigd worden en moeten zij nog groote hoeveelheden van elders betrekken. Behalve de Vereenigde Staten en Canada zijn de groote exporteerende landen: Nederland met een surplus-uitvoer van ruim 63 millioen en Zwitserland met ruim 53 millioen lbs, terwijl de aanzienlijke productie van Nieuw Zeeland, nadat in de behoefte der overige Australische kolonien was voorzien, in 1890 nog een bedrag van meer dan een millioen lbs. voor uitvoer beschikbaar had. Dit cijfer is thans echter aanmerkelijk hooger, want vooral in dit deel van Australie is sedert eenige jaren de productie en uitvoer van kaas sterk toegenomen. Die uitvoer uit N. Zeeland bedroeg in

1892	4.647.216 ¹⁾ lbs.
1893	5.174.512 "
1894	6.233.474 "

Doch ook in Europa en Amerika heeft men zich, wegens de lage graanprijzen, met alle kracht op de zuivel-productie toegelegd zoodat de verhoudingen thans vermoedelijk niet zoo gunstig voor den uitvoerhandel zijn als uit de hierboven medegedeelde gegevens zou kunnen worden opgemaakt. De kwijnende toestand waarin de handel onzer Goudsche en Edammer kaas verkeert, wijst op vermeerderde productie en verscherpte mededinging in het buitenland. Niettemin behoort de bereiding van eene kaassoort die aan hooge eischen en den smaak van het publiek voldoet, die dus in waarheid een wereldartikel wordt en op alle markten is te plaatsen, gelijk onze soorten en vooral de Zwitsersche gruyère-kaas, tot de weinige takken van landbouw-nijverheid, die bij eene doelmatige wetgeving nog loonnende uitkomsten kunnen geven, omdat hier inderdaad de vraag nog voor uitbreiding vatbaar schijnt, daar slechts weinig landen

¹⁾ Statist. Abstr. for the colon. poss. 1880—94.

in eigen behoefte kunnen voorzien. Doch ook bij dit artikel vertoont zich het gevaar van surrogaten en vervalsching. Er bestond reeds margarine-kaas en de Edammer-prijzen zijn gedrukt o. a. onder den invloed van slecht namaaksel. Vooral in de Vereenigde Staten wordt veel kunstkaas vervaardigd.

Uit onderstaande opgaven blijkt dat onze kaashandel vrij stationnair bleef met eenige neiging tot achteruitgang. Hetzelfde vindt men in Zwitserland sedert 1885 en ook uit de Vereenigde Staten werd de uitvoer een tijd lang eerminder. Het middencijfer van 100 millioen lbs. daalde in 1890 tot ruim 80 millioen. Wellicht doet zich de concurrentie van margarine-kaas gevoelen. Het krachtigst neemt de uitvoer toe in Canada en in de allerlaatste jaren ook in Nieuw Zeeland en N. Z. Wales. De invoeren uit Nederland bedroegen van 1890—94 jaarlijks $10\frac{1}{2}$ — $11\frac{1}{2}$ millioen gulden:

NEDERLAND.			CANADA.		
JAREN.	Uitvoer ¹⁾	Waarde.	JAREN.	Uitvoer ²⁾	Waarde.
1880	61.857.233	\$ 3.947.796	1880	43.441.112	\$ 4.094.046
1881	56.102.268	3.580.509	1881	54.713.020	6.091.534
1882	57.313.134	3.657.787	1882	55.325.167	5.979.537
1883	51.990.129	3.318.067	1883	63.340.938	7.025.035
1884	64.803.542	4.135.832	1884	75.835.557	7.823.620
1885	75.909.025	4.844.597	1885	86.579.834	8.902.115
1886	65.938.311	4.208.256	1886	85.287.817	7.291.685
1887	67.317.031	4.296.246	1887	78.780.858	7.552.008
1888	66.548.783	4.243.598	1888	90.698.876	9.582.847
1889	70.590.734	4.505.178	1889	95.364.585	9.517.250
1890	66.832.431	4.265.319	1890	107.489.877	10.523.946
			1891	117.416.051	10.434.239

MARGARINE.

De margarine behoort niet onder de 12 voorname landbouw-producten, waarvan het Amerikaansch Departement van Landbouw een internationaal overzicht geeft. Niettemin komen bij

¹⁾ De invoer van kaas in ons land is niet van groote beteekenis, in 1890 slechts 655.000 pounds, waarde 37.500 dollars; in Canada daarentegen van meer belang, in 1891 $10\frac{1}{2}$ millioen pounds, waarde 900.500 dollars. Bijna geheel transitos uit de Vereenigde Staten, die voor een deel over Canada gaan.

²⁾ Amerik. Verslag, bldz. 90 en 148.

de bespreking der afzonderlijke landen hier en daar niet onbelangrijke mededeelingen omtrent dit artikel voor en kunnen deze opgaven uit de statistische gegevens en de uitgebreide margarine-litteratuur der laatste jaren worden aangevuld,

Bij het overzicht van den internationalen boterhandel is ons reeds gebleken hoe dikwijls er onder de opgaven van boter tot een belangrijk bedrag cijfers van margarine en andere surrogaten schuilen en ook dat de kunstboter in vele gevallen de echte boter begon te verdringen. Hoe sterk deze concurrentie is, valt nog meer in het oog als wij de handelscijfers nagaan der landen die afzonderlijke opgaven van natuur- en kunstboter verstrekken

Frankrijk geeft deze splitsing reeds sedert 1880 en daaruit blijkt dat de uitvoer van natuurboter zeer belangrijk is, netto in 1890 73 millioen lbs. voor eene waarde van $18\frac{1}{2}$ millioen dollars aan versche en gezouten boter.

Doch die handel neemt naar verhouding minder sterk toe dan de uitvoeren van kunstboter. Terwijl toch de bruto-uitvoeren van echte boter stegen van ongeveer 68 millioen lbs. in 1880 tot 84 millioen in 1890 (en 1890 was een zeer gunstig jaar), vermeerderde de uitvoer van margarine van 8000.000 lbs. in 1880 tot meer dan 15 millioen in 1890.

Uitvoeren van margarine uit Frankrijk. ¹⁾

Jaren.	Pounds.	Waarde.
1880	809.992	\$ 99.201
1881	549.624	57.740
1882	6.154.509	754.308
1883	15.917.232	2.090.193
1884	13.327.755	1.866.829
1885	13.701.091	1.679.232
1886	9.689.135	1.102.696
1887	17.970.949	1.809.241
1888	15.810.498	1.453.324
1889	17.935.036	1.413.098
1890	15.082.460	1.188.344

¹⁾ Amerikaansch Verslag blz. 70.

En in de latere jaren.

	kilogram.	francs.
1891	5.292.434	6.350.921
1892	7.646.344	8.793.295
1893	7.456.647	8.127.745

Nog sterker blijkt deze mededinging uit de handelsstatistiek der Vereenigde Staten. Sedert 1884 worden gesplitste opgaven verstrekt. De uitvoer van kunstboter en ruwe margarine bedroeg in dat jaar 40 millioen lbs., maar steeg allengs tot meer dan 82 millioen lbs. in 1894; vermeerderde dus met meer dan 100 pCt. in zeven jaren. De uitvoeren van natuurboter daalden daarentegen naarmate die der margarine stegen. Ten minste tot 1888. Evenwel zijn zij sedert dat jaar weder stijgende, zoodat de uitvoeren in 1891 reeds weder het cijfer van 15 millioen bereikten. Maar dat neemt niet weg dat er in dat jaar nog altijd tegenover elk pond echte boter dat werd uitgevoerd meer dan vijf pond ruwe margarine werd verscheept en de waarde aan uitgevoerde boter slechts 2 millioen dollars bedroeg tegen 8 millioen aan ruwe margarine voor de kunstboterfabrieken. En in 1892 was het blijkbaar nog veel meer

Zie hier de cijfers der uitvoeren uit de Vereenigde Staten van 1884—91 ¹⁾).

JAREN.	Kunstboter-uitvoeren.		Uitvoeren van ruwe margarine.	
	Pounds.	Waarde.	Pounds.	Waarde.
1884	1.537.682	\$ 171.119	37.785.159	\$ 4.671.243
1885	761.938	92.779	37.120.217	4.358.853
1886	928.053	93.363	27.729.885	2.954.954
1887	834.574	88.848	45.712.985	4.676.131
1888	1.729.327	212.634	30.146.595	3.230.123
1889	2.192.047	250.605	28.102.534	2.664.492
1890	2.535.926	297.264	68.218.098	6.476.258
1891	1.986.743	225.024	80.231.035	7.859.130
1892	1.295.782	—	± 91.500.000	—

Op de kunstboter-uitvoeren van ons eigen land kom ik nader terug.

Het voornaamste importeerende land, Groot-Brittannië, geeft van af het jaar 1886 afzonderlijke cijfers voor boter en „but-

¹⁾ Amerikaansch Verslag blz. 158.

²⁾ Idem blz. 116.

terine," den naam waarmee de verschillende surrogaten vroeger werden aangeduid en die later overging in "margarine" op voorstel van Lord Vernon, omdat butterine te veel op "butter" geleek. Zoowel van het echte als van het nagemaakte artikel is de invoer zeer belangrijk. In de zes jaren van 1886—91. vinden wij een gemiddelden jaarlijkschen invoer van 195 miljoen lbs echte boter en 128 millioem lbs surrogaten. Ook de uitvoeren van margarine worden sedert 1886 afzonderlijk opgegeven en bedroegen gemiddeld ruim 2 miljoen lbs., zoodat de Engelsche van 1886—91 jaarlijks 126 miljoen lbs. ingevoerde kunstboter verbruikt hebben. In het jaar 1891 bedroegen de surplus-invoeren van echte boter 229½ miljoen pounds en van margarine 137 miljoen lbs, terwijl uit de waarde-opgave blijkt dat Engeland toen voor een bedrag van ruim 42½ miljoen gulden aan kunstboter verbruikte en in het jaar 1892 zelfs 44½ miljoen buiten en behalve hetgeen van dit artikel in het land zelf wordt vervaardigd.

Handel van Engeland in natuur- en kunstboter.
NATUUR-BOTER.

JAREN.	INVOEREN.		UITVOEREN.	
	Pounds.	Waarde.	Pounds.	Waarde.
1886	172.879.392	\$ 39.620.308	10.319.792	\$ 2.416.650
1887	169.459.808	38.982.485	10.725.120	2.545.691
1888	187.200.496	43.375.334	10.106.992	2.299.709
1889	215.918.304	49.855.521	10.714.592	2.508.583
1890	227.104.304	51.579.294	11.157.216	2.475.667
1891	239.187.984	56.406.492	9.629.872	2.342.514

KUNSTBOTER (MARGARINE).

1886	99.453.088	\$ 14.415.858	1.967.280	\$ 236.439
1887	142.938.880	18.883.611	2.803.472	288.004
1888	127.651.216	15.905.245	2.277.856	242.541
1889	139.069.280	17.787.354	3.490.480	345.400
1890	120.943.872	15.004.592	2.374.176	250.265
1891	138.368.160	17.315.995	1.114.960	135.843

In de latere jaren is de invoer van natuurboter in Engeland blijven toenemen en bedroeg

in 1892	244.397.008 lbs ¹⁾
" 1893	260.677.088 "
" 1894	288.381.520 "

¹⁾ Stat. Abstr. for the Un. Kingd. 1880—94.

De invoer van kunstboter nam eerst nog toe, maar verminderde in 1894 in omvang en ook in waarde. Ook in 1895 en het loopende jaar is, volgens mededeeling van deskundigen, de margarine-handel gedrukt. De lage prijzen van natuurboter en de groote aanvoeren daarvan dragen daartoe veel bij:

Invoer van margarine (kunstboter) in Engeland ¹⁾.

	pounds	waarde	
1891	138.368.160	3.558.203	pd. st. = f 42.698.436
1892	146 199.200	3.712.884	" = - 44.554.608
1893	145.596.640	3.655.344	" = - 43.864.128
1894	124.244.400	3.044.810	" = - 37.537.720

Ontleden wij den invoer van natuurboter in Engeland naar de landen van herkomst, dan vinden wij daarover ¹⁾ (1 Cwt. = 112 pounds.) (Zie volg. bladz.)

Ontleden wij ook de invoeren van kunstboter (margarine) dan vinden wij ¹⁾ voor Holland \pm 94 pCt.:

	1892.	1894.	1895.
Noorwegen .	25.426 Cwt.	10.330 Cwt.	Cwt.
Holland . .	1.196 756 "	1.045.330 "	878.827 "
Andere landen	83.168 "	53.653 "	61.341 "
	1.305.350 Cwt.	1.109.313 Cwt.	940.168 Cwt.

Oorspronkelijk was Holland het voornaamste importeerende land ook voor natuurboter, maar in ons vaderland geraakte de margarine-nijverheid tot eene zoo groote ontwikkeling, dat de uitvoer van zuivere boter snel terugliep en die van vermengde of kunstmatige boter even snel toenam en eerst sedert twee jaren dalende is. Nog altijd is ons land de hoofdbron die de Engelsche markt van kunstboter voorziet. De taak om haar natuurboter te zenden ging aanvankelijk over op Frankrijk maar de belangrijke uitvoeren uit dat land blijven in de laatste jaren ongeveer op dezelfde hoogte. Sedert 1887 moest Frankrijk de eerste plaats aan Denemarken afstaan dat tot op heden de voornaamste verzorger der Engelsche markt is gebleven, en zijne boteruitvoeren daarheen in de laatste tien jaren heeft zien verdriedubbelen.

De boterverzendingen uit de Vereenigde Staten en Canada

¹⁾ Statistical Abstract for the Un. Kingd. 1880—94.

IN PERCENTEN. 1 ^e halfjaar. 1892. 1894. van 1896.			IN CENTENAARS (ongev. 50 kilogr.). 1892. 1894. 1895.			1 ^e halfjaar van 1896.		
40	43	42	Denemarken. .	863.532	1.102.493	1.162.770	Denemarken	656.849 Cwts.
25	17	15	Frankrijk . . .	542.687	424.639		Frankrijk . .	227.616 "
10	10	10	Zweden	228.885	266.306		Zweden . . .	166.381 "
6	5	5	Duitschland . .	124.233	137.755		Holland . . .	100.211 "
6	6	6	Holland	141.838	165.157		Duitschland.	86.385 "
3	1	—	Canada	59.571	20.887		Australië . .	97.805 "
2	1	2	Ver. Staten . .	46.846	31.230		N. Zeeland .	46.500 "
8	17	20	And. landen ¹⁾	175.417	427.596 ¹⁾		Ver. Staten	39.461 "
100	100	100		2.183.009	2.576.063	2.825.682	And. landen.	133.766 "
Hieruit blijkt de toenemende mededinging van nieuwe landen.								
1.554.974 "								

De aanvoer uit Australië in de eerste 6 maanden van 1896 was slechts de helft van het 1ste halfjaar van 1895. Ziehier een overzicht der eerste zes maanden van:

Hoeveelheid.	1896.	1895.	1894.	1896 vergeleken met 1895.
Boter	1.554.974 Cwt.	1.456.960 Cwt.	1.340.784 Cwt.	+ 98.014 Cwt.
Margarine . . .	448.486 "	448.187 "	602.049 "	+ 299 "
Kaas	771.964 "	765.355 "	747.196 "	+ 6.609 "
Waarde.				
Boter	7.883.613 £	7.243.861 £	7.169.332 £	+ 639.752 £
Margarine . . .	1.220.576 "	1.228.385 "	1.647.712 "	— 7.809 "
Kaas	1.720.085 "	1.790.041 "	1.878.834 "	— 69.956 "

¹⁾ Het leeuwenandeel van het cijfer andere landen komt natuurlijk Australië toe. In 1892 Cwt. 87.520, in 1893 Cwt. 169.149, in 1895 Cwt. 313.398

zijn vele jaren dalende geweest, maar kenmerken zich in het loopende jaar, 1896, door eenige toename (Ver. Staten, 1ste halfjaar 1896 39.461 Cw., idem 1895 5.073 Cw.) Daarentegen is Australië als een geduchte concurrent op de Engelsche markt opgetreden, maar zond in 1896 tot dusver minder door de langdurige droogte, die aldaar geheerscht heeft. De aanvoeren uit Nieuw-Zeeland hebben zich in de laatste drie jaren verdubbeld, die uit Nieuw-Zuid Wales verdriedubbeld en die uit Victoria vervijfvoudigd. ¹⁾

Terwijl Groot-Brittannië het groote invoerland is niet alleen voor natuurboter, maar ook voor margarine, is Nederland de plaats waar deze laatste industrie den grootsten omvang heeft gekregen en van waar de meeste uitvoer plaats heeft. De grondstof komt voornamelijk uit Amerika, voor een kleiner deel uit Europeesche landen, die rijk aan vee zijn, en draagt den naam van oleo-margarine. Volgens eene eerst in 1870 uitgevonden methode wordt deze grondstof bereid uit rundervet en kan dus alleen worden betrokken uit landen die eene groote vee-productie hebben. Er is echter nog een andere grondstof die uit verschillende planten-olieën (van katoenzaad, aardnoten enz.) bestaat. Deze wordt over Rotterdam en Marseille naar Europa uitgevoerd, maar is in vergelijking met de ruwe margarine en het uit varkensvet bereide „neutral lard“ van ondergeschikte beteekenis. Volgens onze handelsstatistiek bedroeg de invoer van ruwe margarine (waaronder „neutral lard“) hier te lande:

	Gewicht. kilogr.	Waarde. guldens.
in 1891 . . .	24.009.091	10.004.091
1892 . . .	48.735.413	21.930.931
1893 . . .	51.333.470	23.100.061
1894 . . .	46.197.866	20.789.040
1895 . . .	32.650.000	14.692.500
		(voorloopige cijfers)

¹⁾ Ook uit Zuid-Australië zijn de boter-aanvoeren toenemend:

1892 lbs 577.248. Statist. Abstr. for the colon. pass.,

1893 lbs 1.043.952.

1894 lbs 1.905.344.

Uit Tasmania in 1894 (boter en kaas) lbs. 1.179.208.

Deze ruwe margarine wordt met een aanzienlijk bedrag aan melk, boter, olie, ook wel meel en andere surrogaten vermengd, zoodat uitgevoerd kon worden voor een bedrag van:

	guldens.		guldens.
1891	48.580.000	1893	47.957.000
1892	49.032.000	1894	43.631.000

Hiertegenover staat een invoer aan kunstboter, in onze officiële statistiek genaamd „eetbare margarine“ ter waarde van slechts:

f 3.763.000 in 1891	f 824.000 in 1893
1.241.000 „ 1892	432.000 „ 1894

Van hoe groote beteekenis onze margarine-uitvoeren zijn, blijkt wel uit eene vergelijking met die van Denemarken. Terwijl de onzen gemiddeld 40 millioen kilogram per jaar bedroegen, was dit in Denemarken slechts: ¹⁾

in 1890	1.543.323	in 1893	978.073
1891	965.731	1894	1.438.280 kilogr.
1892	1.137.051		

Of deze uitgebreide margarine-nijverheid voor ons vaderland een voordeel is, daarover wordt zeer verschillend geoordeeld. In vele naburige landen heeft men gemeend de margarine-industrie door strenge wetten te moeten beperken. Ter verdediging hiervan wordt dan gewoonlijk gewezen op Nederland, als afschrikkend voorbeeld der gevaarlijke gevolgen voor den zuivelhandel wanneer aan de margarine vrij spel wordt gelaten.

Het is niet zonder belang na te gaan in hoever deze meening juist is en welke de redenen zijn, waarom een ongeveer over dezelfde natuurlijke gegevens beschikkend land, nl. Denemarken, ons in den internationalen boterhandel heeft kunnen overvleugelen.

Hieruit zijn leeringen te trekken voor de toekomst. Daarover dus in eene volgende aflevering.

Leiderdorp, Juli 1896.

(Wordt vervolgt).

A. D. VAN ASSENDELFT DE CONINGH.

¹⁾ Annuaire stat. du royaume de Danemark. 1re année.